

DESPRE POZIȚIA OMULUI

de ION FRUNZETI

Desigur — și vom cădea de acord oricâteori veți încerca să mă contraziceți, pentru că tema mea e tocmai poziția contradictorie a omului în cosmos — desigur, nu există un mod de existență care să poată fi etichetat sub categoria „Om”.

Există un mod de a fi „piatră”, un mod de a fi „plantă”, un mod „câine” de a exista, dacă vreți. Dar nu există un mod „Om”...

În dialectica procesului genetic al universului, „Cuvântul”, care făurea prin simplă definire („fiat LUX et lux fuit!”), obsesiv în cea de a șasea zi de creație, a uitat să definească pe ultima sa creatură.

„Și a zis Dumnezeu: Să facem om, după chipul și asemănarea noastră, care să aibă stăpânire peste peștii mării și peste... și peste...”

„După chipul și asemănarea noastră”, nu e o definiție ci o analogie. Dumnezeu s'a luat drept model pe sine. Atât. Dar opera a ieșit, desigur, inferioară modelului. Asemeni modelului, după asemănarea modelului, dar nu identică lui. (De altfel ar fi fost și imposibil ca Dumnezeu să-și creeze rivali). „Asemeni lui Dumnezeu”, nu e deci definiția omului, pe de-a-tregul. Dar Dumnezeu mai spusese „să facem”. Omul e deci făptură, creatură: acesta e genul său proxim. Însă propozițiunea:

„Omul este creatură” nu e nici ea o definiție valabilă: obiectul nu e determinat în speță. I se proclamă numai genul. Dacă am cuteza să întrebăm: „omul este o creatură asemănătoare lui Dumnezeu”, nedumerirea noastră n'ar face decât să sporească. E o contradicție în adjectiv: „creatură asemeni lui Dumnezeu”, pentru că ceea ce e creatură, nu poate fi asemeni Creatorului, ci ființă de ordinul făpturilor, a căror lege nu stă în ele înșile ci în voința celui care le creează.

Bălbăim de milenii:

„Suntem făpturi după chipul și asemănarea lui Dumnezeu”, și ne simțim măguliți. Dar în ce, Dumnezeu, în ce? În ce ne asemănăm lui Dumnezeu? În faptul că suntem făpturi, desigur, nu. Atunci? Numai atâta știm despre noi. Că suntem făpturi. Chipul și asemănarea lui Dumnezeu ne-ar putea aduce vre-o lumină asupra structurii noastre, abia atunci când am cunoaște structura Divinității, ca să avem termen de comparație.

Să fie numai o criză de cunoaștere, o criză epistemologică adică, criza omului? Ne îndoiim. Dumnezeu a creat definind. Pe om nu l-a definit, deși l-a creat. Definiția, pentru intelectul intuitiv al divinității, în care gândirea e tot una cu existența, definiția înseamnă însăși legea structurală, esența operii create. Omul, nedefinit, înseamnă ceva a cărui lege de structurare nu se află în sine înșuși. De aceea simte Omul nevoia împlinirii, nevoia descoperirii esenței sale, nevoia acapărării esenței sale ce nu-i e immanentă.

S'a văzut undeva piatră suferind de neîmplinire, piatră tânjind după mântuire? Nu! Există un mod „piatră”, de existență.

Dovadă suplimentară că e așa: o piatră nu poate abdica dela condiția sa. Nu poate încetă să fie piatră. Poate deveni nisip, sau magmă sau grohotiș. Iși poate adică schimba aspectul fizic, dar structura chimică a pietrei persistă sub toate transformările acesteia. Legea conservării materiei aceasta înseamnă: constatarea existenței unui mod ontologic al mineralului, imprescriptibil. O piatră nu se poate sinucide, cum nu se poate sinucide o plantă. Dialectica evoluției unei plante e de ordin ontologic. Fazele ei sunt faze de existență. Planta nu caută în transformările ei biologice, o împlinire, o cuminecare cu esența sa, din afara ființei sale, ci pur și simplu dezvoltarea firească a latențelor sale, conformitatea cu imanența esenței sale, care în existența sa realizează totul. Ce contradicții interne poate întâmpina o plantă? A simți vreodată planta trigismul condiției vegetale? A dori vreodată planta să fie altceva decât e? Sau cel puțin să se cunoască? Nu, nu e deosebit numai în existența sau lipsa rațiunii.

Sub forme mai puțin perfecte, s'a dovedit că viața intelectuală au și animalele. Poate cineva susține că la animale existența ia și alte forme decât cea biologică? „Minunile instinctului” care pot înșela uneori cu aparența lor de umanitate, sunt departe de orice bănuială de a dovedi spiritualitate. Trebuie să fii copil, sau poet, sau nebun, ca să vorbești despre „setea de mântuire” a regnurilor sub-umane. Stăpânirea omului asupra lor nu poate fi definitivă pentru el. „Să aibă stăpânire peste peștii mării și peste păsările cerurilor și peste toate vietățile care se mișcă pe pământ”, înseamnă oare pentru om, să fie el însuși vietățile? Desigur nu. — „Stăpânirea” ține de domeniul lui „a avea”, nu de al lui „a fi”. Stăpân peste cele trei regnuri, omul află „cum este” sau „ce face”, nu „ce este”. — „Stăpân” se predică despre om, e predicatul lui, dar nu-l definește.

Intr'un singur caz „stăpân” ar fi de domeniul substanței omului; când omul și-ar fi sie-și stăpân. Când ar intra adică în posesia legii sale de organizare, esenței sale, principiului ultim al structurii sale. Dacă și-ar avea esența, omul și-ar fi stăpân. Pentru că, însă, intelectul său e discursiv și nu intuitiv ca al divinității, pentru om

(Urmare în pag. 4-a)

AUREL DIACONESCU

Tătăroaică

Un caz de gramatică eminesciană

de VLADIMIR DOGARU

Pentru poezi ca Eminescu, mențiți să revoluționeze totul, gramatica nu mai e un mănunchi de reguli fixe. Răstornă sau înnoesc, modifică ori construiesc, — nimic nu lasă cum a fost. Prin aceste neașteptate transformări, ei își arată încă una din multele lor puteri creatoare. Cea mai mare și cea mai interesantă desigur, fiindcă dacă e ușor să găsești imagini și cuvinte noi, e foarte greu în schimb să răstorni legi, a căror valabilitate pare să dureze uneori veșnicii...

Creindu-și o limbă poetică, necesară simțirii sale, era natural ca geniul lui Eminescu să se reverse și asupra gramaticii române. Din exemplele nesemnalate pe care le conține opera lui, alegem unul singur.

Va fi vorba de un ciudat caz de feminizare a masculinului, feminizare ce dovedește cât de departe îl împinge uneori pe Eminescu o anumită stare spiritală. Fenomenul își are însemnătatea lui și aruncă o rază de lumină în deslegarea marelui și complexei sale personalități. El se află în începutul *Melancoliei*:

Părea că printre nouri s'a fost deschis o poartă
Prin care trece albă regina
[noptii moartă.
O dormi, o dormi în pace prin
I tre făclii o mie
Și în mormânt albastru și'n
[pânze argintie
In mausoleu — și mândru, al
[cerurilor arc.
Tu adorat și dulce al noptilor
[monarc!

Lectorul ghicește cu ușurință că e vorba de lună, deși numele ei nu apare nicăieri, nici măcar mai spre sfârșit. Eminescu ține să creeze o atmosferă de tristețe, ferindu-se să spună lucrurilor pe nume. Desfacerea norilor e „poartă”, stelele sunt „făclii”, razele „pânze argintie”, cerul „mor-

mânt albastru” iar luna „regină moartă”. Procedul — un superb buchet de metafore — e un caz care până la urmă nu mai surprinde, fiindcă poezia toată devine alegorie. Ceeace atrage luarea aminte e însă întrebuintarea epitetului „al noptilor monarc”, alături de „regina noptii moartă” — ambele pentru unul și același substantiv: luna — care, spre mai mare efect literar, rămâne mereu subînțeles. În nicio altă poezie luna nu mai este comparată cu o ființă bărbătească. Din contră, e numită „stăpâna mării” în *Scrisoarea I*, unde „varsă voluptoasă ei vâpaie”, ori „doamna mărilor și-a noptii” în *Scrisoarea III*. Prezentată ca o fată „sficioasă și smerită” în *Călin*, ea devine în *Scrisoarea IV* „copila de aur”:

Luna... luna iese n'treagă, se
[final' așa bălaie
Și din țărâm în țărâm durează o
[cărare de vâpaie,
Ce pe-o răpede'n miere de mic
[unde o așterne
Ea, copila cea de aur, visul
[negurii eterne...

În felul acesta luna capătă toate atributele unei ființe atrăgătoare. E — rând pe rând: copilă, fată, doamnă și regină. Creiază atâta farmec în jurul ei, e atât de tânără și frumoasă, încât poetul însuși pare înamorat de ea. Cum se face că în *Melancolie* Eminescu o compară cu un... monarc? Judecând profund și, mai ales, ținând seama de contextul versurilor, comparația ascunde o ființă tot feminină. Substantivul monarc, deși de genul masculin, se feminizează. Regele la care face aluzie Eminescu nu mai păstrează nimic din caracterul obișnuit al bărbatului. El e „dulce” și „adorat” și, pe măsură ce ne lăsam

țim cum firea lui se schimbă, cum nu mai e ceea ce era la început. Monarcul a devenit — ca sens — regină...

Fenomenul e ciudat desigur, dar nu fără explicație. Fiind o fire erotică (poesia „Melancolie” datează din epoca anilor celor mai încercați în dragoste), Eminescu vede și clădește totul prin prisma iubirii. Acest *Weltanschauung* temporar se răsfrațe cu alte cuvinte nu numai asupra imaginilor (copile cu păr bălai, ochi albaștri în care „toate bamele s'adună”, „mirese blânde din poezii” ș. a.) — ci și asupra gramaticii în ceea ce are ea mai consistent. Faptul e demn de crezare, intrucât, sub astfel de forme, el se găsește și la alți scriitori. Alecsandri, de pildă, care era extrem de optimist, întrebuințează frecvent două adjective pentru un singur substantiv:

Vesela verde câmpie acui
tristă, vestejită... Cui altcuiva
i-am atribuit această dublă epitetizare dacă nu tocmai structurii optimiste a lui Alecsandri? Pentru a explica diferite forme literare din opera lui Goethe, Gundolf ține seama de fazele spirituale prin care a trecut marele poet. O anumită concepție despre lume influențează așa dar lexicul, morfologia și sintaxa unui scriitor în atât de mare măsură, încât ele se deosebesc radical de formele limbii comune.

La Eminescu, cazul deschide probleme noi și o cercetare în acest sens ar da rezultate surprinzătoare.

TREI SCRISORI INEDITE ALE LUI OCTAVIAN GOGA

de VASILE NETEA

În vara anului 1902 o mână de studenți din capitala Ungariei, în frunte cu A. P. Bănuț, Octavian Goga, Ion Lupaș, Ion Lapedatu, Sebastian Stanca, Ion Montani, etc., la cari se adăturase și mai vârstnicul Alexandru Ciura (bătrânii ardeleni i-au zis totdeauna Tura) au înființat și au dat avânt revistei *Lucaefărul* — singura — după Familia, cronologic! — mare revistă pe care Ardealul a dat-o literaturii române.

Scopul *Lucaefărului*, definit de Alexandru Ciura, era de a fi un „campo santo” al tinerimii, unde se va sintetiza tot ce avem mai bun și mai frumos și de a strânge „șirele risipite ale tinerimii”. Idealul acesta a fost realizat pe deplin și, în curând, datorită colaborării impetuoase și masive a lui Octavian Goga, precum și spiritului organizator al d-lui Octavian CD. Tăslăuanu (în mîinile căruiua intră *Lucaefărul* începând dela 1 Aprilie 1903) tânăra revistă studențească a devenit o aprigă și strălucită tribună a durerilor Ardealului și a dreptului de libertate al acestuia.

Printre cei cari și-au pus în această luptă tot sufletul și toată dăruzenia tineretii lor clocoțitoare, locul de frunte îl ocupă, incontestabil, cântărețul pătimirii noastre. — pătimire care se tânguește astăzi din nou peste mormântul dela Ciucea — al cărui glas de Arhanghel a cutremurat toate inimile românești.

Octavian Goga, la *Lucaefărul*, n'a fost însă numai talentul cel mai superb, vioara cea mai emoționantă, ci, în același timp, și un redactor foarte iscusit, un luptător pentru strângerea într'un mănunchiu a tuturor scriitorilor ardeleni.

Nimeni, în această epocă, din cei cari puteau ținea în mână un condei, din cei cari puteau contribui la înșiorarea și la ridicarea sufletelor românești, începând dela modestul dascăl din Reteag, Ion-Pop-Reteganul, și până la consacratul G. Coșbuc dela București, n'au rămas neinvitați de a se strânge în jurul *Lucaefărului*.

Printre scriitorii la cari s'a făcut apel pentru a colabora la tânăra revistă budapestană, a fost și Maria Cunțan dela Sibiu (născută 1862) una cele mai delicate poete ale Ardealului, al cărei prestigiu — în urma succesului obținut de volumul de poezii tipărit în 1901 la Orăștie — se afla în plină ascensiune. *Lucaefărul* nu putea deci ignora o colaboratoare atât de prețioasă. Cel încredințat cu aducerea Mariei Cunțan în cercul *Lucaefărului* a fost Octavian Goga, care, desigur, o cunoștea dela Sibiu, astfel încât, la 10 Decembrie 1902, în preajma pregătirii numărului de Crăciun, marele cântăreț, pe atunci student în litere și filosofie, trimite poetei dela Sibiu următoarea scrisoare:

Mult Stimată Domnișoară,
Însărcinat fiind din partea comitetului redacțional al revistei „*Lucaefărul*”, vin a vă transmite respectuoasa rugare, ca pentru Nr. de Crăciun al revistei noastre, ce va apărea la 1 Ian. st. n., să binevoiți a ne trimite și D-voastră ceva material. Voim să intrunim mai multe personalități literare în coloanele *Lucaefărului* și cunoscând interesul ce D-voastră purtați pentru mișcarea literară dela noi, suntem ferm convingși, că vom fi ascultați, când apelăm la gentilețea aprepriatului D-voastră condei.

Vă rog primiți asigurarea sentimentelor mele afectuoase.
Octavian Goga
st. fil.

Adresa: Red. *Lucaefărul*.

Buda-Pesta, Vörösmarty n. 60 A.

Cu toată măgulitoarea invitație a tânărului redactor dela Buda-Pesta, Domnișoara Cunțan nu s'a grăbit însă să-și trimită colaborarea atât de politicos solicitată, astfel încât „*Lucaefărul*” a fost silit să apară de Crăciun anulul 1902 fără colaborarea poetei dela Sibiu.

Se vede însă că refuzul acesta — de altfel reparat în 1903* — nu l-a decepționat pe entuziastul student, astfel încât la 16 Decembrie 1903, în momentele în care redacția *Lucaefărului* pregătea un mare număr festiv ce avea să fie închinat Reginei României, Carmen Sylva, Octavian Goga, care prețuia în mod sincer talentul Mariei Cunțan, face un nou apel pe lângă poeta dela Sibiu, solicitându-i colaborarea pentru acest număr:

Mult Stimată Domnișoară,
Vă rog să mă iertați pentru incomodarea ce din nou Vă fac, rugându-Vă a ne trimite o contribuție pentru numărul de probă al *Lucaefărului*, ce va apărea în 1 Ianuarie nou, pe-o extensiune de 50 de pagini. Avem sprijinul mai multor condeie de seamă și din România, am dori foarte mult să avem ceva și dela D-voastră. Cât pentru cele cuprinse în epistola anterioară, noi dacă nu Vă supărăm, am insistă și pe mai departe în dorința noastră, considerând în D-voastră condeiul cel mai chemat de-a interpreta sentimentele femeiei române din Țara Ardealului, față de regina țării românești.

Primiți. Vă rog, asigurările deosebitei mele stime.

Octavian Goga

Manuscrisul am dori să-l avem până prin 25 Dec.
P. S. — În numărul de anul nou, vom înșira numele tuturor colaboratorilor noștri regulați, credem că nu Vă supărăm, dacă apelând din nou la gentilețea D-voastre, Vă rugăm să ne dați voie să amintim și numele D-voastră — dându-ne astfel și nouă și publicului cetitor: prilejul unei deosebite bucurii.

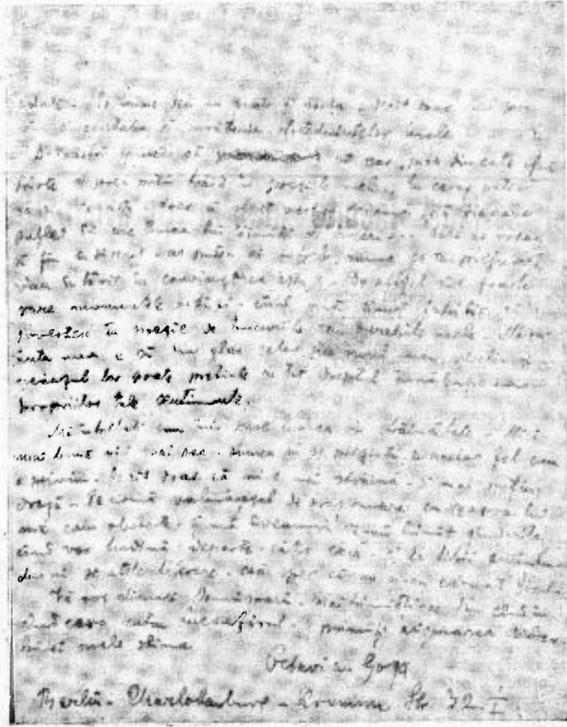
Idem

Nici această invitație n'a avut mai mult noroc, astfel în cât și numărul închinat Carmen Sylvei (Nr. 2 din 1904) a apărut fără colaborarea Mariei Cunțan.

În anul 1905, beneficiind de o bursă a societății „*Transilvania*” din București, poetul se afla împreună cu Ion Lupaș la Berlin pentru continuarea studiilor. Acolo îl găsește o scrisoare a poetei dela Sibiu în care, după mărturisirea unor neașteptate decepții literare, provocate de lipsa de răsunet a volumului său de poezii din 1905, (editat de Ilarie Chendi), îi trimite copia unei poezii lirice a lui Gheorghe Coșbuc. (Maria Cunțan avea

*) În Nr. 20 și 22 au apărut de M. Cunțan: *Imitațiuni și Sonet*.

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA

SĂPTĂMÂNII

Alexandru Ilea: In tovărășia lui Lucifer, poeme. — Nela Stroescu: Cântec fără glas, poeme în proză

Printre poemele grupate la începutul volumului ce-l recensem, în care se cuprind, spre a spune astfel, ideea de „tovărășie” cu „Lucifer”, găsim versuri ca acestea:

*Lucifer,
intruchipat în cer,
mărginirei sens opus,
liberarea conștiinței
prin ateism,
tovărășiei noastre-i aduc
întregul prinos
(pag. 12)*

sau altfel la fel de caracteristic:
*În astă clipă,
cei mai păgân între oameni
sunt eu.*

*Mă ngân cu Dumnezeu,
și n'ajut-i arunc cuvinte de
ocară
ca unui ipocrit de rând.
În vădăch înalt o scără...
cun gest de amenințare,
răzând mă urc spre cer,
Tine-mi scara, frate Lucifer,
ține-mi scara...
(pag. 8)*

Lăsând considerațiile asupra realizării artistice, versurile din această categorie nu ne convin pentru motive de „doctrină”, exprimate de noi desori în paginile revistei: „Lucifer”, în gândirea teologică este alceva de cât vede în el d. Al. Ilea. O tovrărășie cu ingerul „luminii căzute” nu implică necesar ateismul, așa încât Lucifer să fie patronul negației divine. Ca principiu teologic al unei lumi pierdute Lucifer nu însemnează prinurmare o „liberare” a conștiinței, ci tocmai contrariul, dacă e vorba de interpretarea justă a bîstematului adamic. Așa încât, ideea că ingerul „căderii” ne desparte de divinitatea biblică, este falsă; deabia doctrina creștină anunță mântuirea de bîstem, mîna divină. Creștinismul lărgesc o adevărat „conștiință”, prin „credință”, și în el pare a se găsi o lertare a lui „Lucifer”, ingerul „conștiinței” întunecate după pierderea paradisiului pămîntesc. Din moment însă ce Lucifer începe să trăiască în nădejdea luminii, pe care Iisus o promite făpturii, se înțelege că ateismul nu mai poate fi conceput ca o lărgire a conștiinței, ci doar ca o acceptare nepăsătoare a destinului căderii. Or cu acceptarea destinului căderii nu se solidarizează Lucifer, care este ingerul suferinței și care înfocidată nu va da ajutor celui care vrea să dărâme cerul. Mai degrabă se va ruga pentru Iertare, și va dori întoarcerea în paradisi.

In concluzie, „revoita” d-lui Al. Ilea nu mi se pare că are temeiul unei curate interpretări, iar versurile injurioase față de „credință”, se găsesc în exercițiu cam ușuratic care, în orice caz, nu merită tiparului.

Nu ezitam să spunem însă că, rămânând la această convingere „defavorabilă” în ce privește poemele din partea întâia a culegerii, recunoaștem d-lui Ilea talentul, în a doua parte, în producțiile de altă insprăție decât a „delor”. Este vorba de o experiență directă și adăncă a suferinței, sub diferite aspecte. Iată o frumoasă poemă a „păinii”:

*Nu cunosc frumusețea fiorilor
nici iubire,
cunosc durerea omului ce n'are
pâine,
durerea omului desculț și fără
casă*

ce-și poartă peste tot răsvrătirea năbustă. (pag. 39).

Tot atât de sinceră este poemă „muncii”:

*Creă în muncă, dă-mi-o
Doamne,
pâinea mea de totdeauna
așa n'țeleg să mi-o câștig
Nu fii milostiv, Părinte,
mîna Ta eu n'o primesc.
Muncă cer, să simt viața,
să simt, Doamne, că trăiesc”
(pag. 29).*

Iar mărturisirea că, în umilitățile dificultăților vieții, postul nu va renunța la arta cuvântului, care e poezia, este semnificativă și ne îndeamnă să-l elocgem pe autor:
*Am crescut în umilități și tăcere
De multe ori foamea a bătut la
ușa mea,
și frigul, fără remuscări, m'a
strâns în brațe,
cuvântul însă nu mi-a înghetat
pe buze.
(pag. 37).*

Conchidem că d. Al. Ilea a publicat un volum de versuri interesant, întrucât se recomandă prin el un temperament sensibil și ager, dar că chestiuni cum sunt cele privitoare la „tovărășie” cu Lucifer sau treabesc părăsite, sau adăncite, deoarece problema este prea gravă spre a fi bagatelizată.

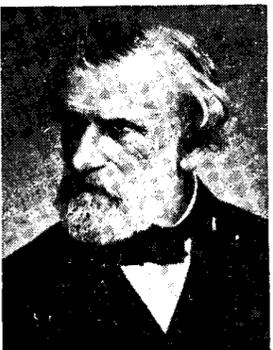
Distingem în cuprinsul mic al culegerii d-rei Stroescu, în primul rând tema obscurității în lirism, a purificării emoției prin „înălțare”.

„Cântecul” fără glas, la care se referă în titlu, autoarea, este viziunea unui domeniu al interiorității, unde viața se desfișoară doar în timp, ca o melodie cu atât mai pură, cu cât nu se aude. „Drumul” din vale spre „turi” stăruie între imagini și poezii: „Du-te și vezi sfinții cu ochi negri și haine de pară, candelele deschizându-se în boboci de fier pălind lumina și sborul inlemnit al poeziei.”

Muzica

GIUSEPPE VERDI

de ROMEO ALEXANDRESCU

In Italia și pretulindeni, cei patruzece de ani dela moartea lui Giuseppe Verdi, impliniți la 27 Ianuarie, găsesc acel ceou cald și spontan care depășește obiceiurile note de cronologie muzicală și ține la zi, de care înălțăm stereotip prin presă, pentru a lua proporțiile evocării sincere și larg desfășurate și care exprimă recunoașterea unanimă a unei autentice genialități creatoare. A unei genialități care a știut să îmbrățișeze nu numai a viilor care pare

Flacăra creației verdiste, chiar în operele de tinerete ale maestrului pe care, privindu-le dela distanța evoluției muzicii dramatice de până astăzi, le putem găsi uneori simpliste, naive, sau învechite, este însă prezentă și vie și astăzi, în întreaga lui operă.

Este flacăra unei credințe în frumosul nemuritor al cântăului italian, al cântăului omenesc, istoric al lirismului de unde însăși expresia instrumentală și-a găsit originea și unde, întorcându-se după cele mai îndrăznețe explorări, va putea din nou primi învierea regășirii unui adevăr etern.

Sărbătorirea operii lui Verdi cuprinde de aceea, odată cu Italia, tot ceace înseamnă teatrul liric în întreaga lume și tot ceace înseamnă recunoașterea a muzicii, dela admirația auditivului inițiat care găsește în Falstaff, mărirea extraordinară a unor resurse de reinnoire unice în analele creației, în opera auctoarea compozitor și în condițiile de evoluție și vârstă pe care le cunoaștem, până la entuziasmul, poate mai emoționant, al masei, s'arnit frenetic, de prinsoal celui adus glasului și măestriei lui cele mai pure, în toate operele ce i le cunoaștem și la care, chiar după ce gustăm din rafinamentele celor mai evoluțate fantezii moderne, ne înfocrem cu aceeași mișcătoare bucurie.

I. ANASTASIAD (Ducele Milanului)

STROE ATANASIU (Proteus)

G. MĂRȚA (Valentin)

STUDIOUL TEATRULUI NAȚIONAL „VASILE ALECSANDRI”: „DOUI TINERI DIN VERONA” comedie de W. SHAKESPEARE.

Prezentându-se comedia „Doui tineri din Verona” pe scena Studioului Teatrului Național, a fost inaugurat un nou gen de spectacole: acela al pieselor ce se prezintă chiar și la premieră numai în matineuri.

Ne întrebăm care e rostul acestor spectacole. În orice caz, unele piese fiind jucate numai în matineu, ele nu vor putea fi văzute de o mare categorie de spectatori: funcționarii cari sunt ocupați în timpul după amiezilor.

Bine înțeles, în cazul acestor „Doui tineri din Verona” spectatori nu vor avea prea mult de pierdut.

Piesa este — incontestabil — una din primele opere ale genialului Shakespeare, având în vedere calitatea melioară a ei.

Vașa schilare a caracterelor, notele prea vulgare, patosul neobișnuit la Shakespeare, precum și desnodământul orareum „tras de păr” — ne face să întrezărim în această piesă inexperiența și diluțiile unui geniu în devenire.

Și desi, după Malone, se pare că piesa ar fi fost scrisă în anul 1595, fiind deci contemporană cu „Visul unei nopți de vară” și cu „Romeo și Julietta”, noi închinăm să dăm dreptate aceluia cari stătează „Doui tineri din Verona” printre primele piese ale lui Shakespeare.

Mulți au refuzat chiar să creadă că piesa ar fi fost scrisă de Shakespeare.

Tuturor acestora li s'a adus următorul năv și totuși un lipsit de dreptate argument: „Dacă această piesă nu e scrisă de Shakespeare, atunci cine-a scris-o?”

Ne vom rezuma doar la citirea acestor controverse iscate de piesa prezentată actualmente de Studioul „Vasile Alecsandri”.

Un fapt reese, însă, clar: piesa este mult sub nivelul obișnuitelor piese ale lui Shakespeare. Ne întrebăm atunci: care este rostul prezentării acestei piese, chiar și numai în matineuri?

Și, să fim sinceri, nu prea găsim răspuns.

Povestea naivă a celor două „perechi” de tineri, Proteus și Julia precum și Valentin și Silvia, s'a desfășurat în fața ochilor înăduitorii ai unui public vagamente pilotisit.

De alfel nici domnul T. Teodorescu, regisorul și autorul machetelor de decoruri nu s'a străduit prea mult să ridice spectacolul de-asupra nivelului oarecum medioaru.

Am observat o oarecare inovație, și aceeași lipsită de noimă. Cej două iachei, Speed și Lance, au apărut în chip de paiale, făcându-ne, din când în când impresia că ne găsim la circ, iar nu la teatru.

Nu găsim în textul lui Shakespeare nici-o indicație, în acest sens.

Am fost avertizați în ziare că spectacolul va fi montat și jucat în genul „comediei dell'Arte”.

CINEMA TRIANON: „SOIMANA”

Cu toate regretele posibile, de foarte mult timp n'am plecat prea încântați dela vreun film german.

Nu doar că regisorii ar fi mai puțin talentați, dar aceste filme au avut mai totdeauna o acțiune greoaie, ducând la un sfârșit pe care-l ghiceai încă dela primele scene ale filmului.

Se pare însă că în ritm cu toate progresele, și cinematografia germană a făcut un pas înainte. Spun asta după ce am văzut filmul „Soimana” — căci „Bal paré” și „O viață întreagă” au destule lipsuri pentru a-mi asigura materialul unor veritabile... critici.

„Soimana” e incomparabil de bun. Termenul „incomparabil de bun” ar putea da de bânuit spectatorilor cari își inchipesc pe critic, cu buzunarele pline de bilete de favoare, că nu fac excepție dela „obiceiul pămîntului” și, deci, fac acestui film o reclamă cu subînțelesuri mercantile.

Originalitatea filmului nu constă în ineditul subiectului ci în felul cum eroina își interpretează rolul.

M'am întrebat chiar, dacă nu cumva scenariul filmului a fost scris pentru lansarea noiei vedete Heidemarie Hatheyer, care poate fi considerată ca una din cele mai bune interprete ale psihologiei femeii îndrăgostite.

Și iată dece. La început, Josef Ursanul e o oarecare pe care spectatorul îl învidiază mai mult sau mai puțin, că a inspirat un „sentiment nobil” unei tinere și curajoase copile.

Însă această față îndrăgostită, atât de naturală în sălbăticia sentimentelor ei, prin felul cum știe să-și impune și să-și apere dragostea, îl creează făcându-l chiar, simbolul acelei „mari dragoste”, de care se face atât caz.

Mai ales de către oamenii superficiali.

Din pepiniera artiștilor germani face parte și Seep Rist, un artist

Acesta este, mi se pare, și rostul acestor „spectacole în matineu”: să promoveze nume noi de actori tineri și talentați.

Actori tineri am văzut la acest spectacol. Actori talentați, însă nu.

Nici domnul Stroe Atanasiu — fals până la exasperarea sălii — nici domnul G. Mărța — actor talentat, dar posedând o voce cu totul antiteatrală — n'au știut să joace în genul pe care îl reclamă teatrul lui Shakespeare.

Domnișoara Papagoga n'are absolut nimic comun cu teatru.

Doar domnișoara Demetriad a arătat o oarecare înțelegere a rolului. Dar nici dânsa n'a realizat prea mare lucru.

Îi vom menționa aici pe tinerii actori, Stoieanu și Al. Alexandrescu, cari au reușit lucruri bune în roluri secundare.

Trecând la actorii „consacrați” vom remarcă tinuta domnului Anastasiad, care a jucat totuși, lipsit de convingere, dând meru impresia că-l amuză ceace se întâmplă cu el.

Domni Șcărlătescu și Balaban au fost, de astă dată, c'owni.

Noi însă, îi apreciem ca actori și dorim, deci, să-i revedem ca atare.

TRAIAN LALESCU

despre a cărui valoare nu s'ar putea pronunța nici una din sentimentalele care sugestionă de felul cum e iubit de Vali, eroina filmului, ar face dintr'un actor cu fizic plăcut, un ideal inspirator de pasturii eterne.

Lăsând în părăsire paranteza de mai sus, Seep Rist este un interpret potrivit rolului.

Ași putea continua cu o serie de mențiuni bune pentru acest neașteptat de bun film. Însă pentru a nu diminua interesul spectatorilor mă abțin, invitându-i să vadă pe această Heidemarie Hatheyer, care, deși nu-i „frumoasă de pică” are pe vino „noace”.

Ce fericire că oaspeții germani nu pot citi textul, tradus de data asta mai mult decât mediocru. N'are nimeni pretenția ca acele două rânduri în limba maternă, cari servesc drept „explicație” să fie monumente de lingvistică. Fără să avem intenția de a plaja pe cei cari se ocupă cu „limba noastră” susțin că nu-i admisibil să citești pe banda de celoid în momentul când Paula Wessely se simte prost, din diferite cauze, inerente subiectului: „Arătați pălădă, domnișoară!”

Într'altă ordine de idei, pe cât de frumos e subiectul filmului „O viață întreagă” — pe atât de prost e jucat.

Așteptam cu nerăbdare să o revăd pe Paula Wessely, care mi-ime acum câțva timp prin minunata interpretare a rolurilor ei, pe care le trăia.

Se vede treaba că s'a ocupat în ultimul timp mai mult cu teatrul, în dauna cinematografului.

Dacă n'ar fi fost celebra Paula Wessely, ci o începătoare, am fi spus: „Hm, nu poți pretinde prea mult. Are numai câteva scene cari ne reamintesc pe „Steaua” filmelor europene”. Poate să fie o simplă părere, dar uneori e atât de mecanică, încât te întrebă dacă nu se crede pe scena teatrului, la premieră și așteaptă să i se sufle rolul pe care nu-l știe prea bine.

N'ar fi exclus ca una din cauze să fie și partenerul ei Ioachim Gotschalk, care-i pur și simplu anost.

N'are haz, nici măcar în scenele în care-și arată dinții, singurul element estetic la acest tip nesărat.

Și poate nu e nici vina lor, cât a regisorului Gustave Ucicki.

CINEMA ARO: „BAL PARÉ”

O comedie obișnută, cu intrigă din când în când amuzantă prin simplitatea ei.

Nu sunt de admirat decât evoluțiile coreografice ale baletului Operei de Stat din Berlin și entuziasmul juvenul natural jucat, al celor doi tineri care-și dau seama în timpul unui vals, că sunt făcuți unul pentru altul.

Un film asemenea spumei pe care-o face berea turnată în paharele localului unde „tânărul de familie” recită versuri, în loc să se-adăncească în studiul dreptului roman (Dealțul — pur subiectiv — îi dau dreptate).

Gingășia tânărului șoricel de balet, transplantat într'o lume ce nu-i aparține e bine redată de făptura fragdă a Isei Werner.

Așa zisul al doilea „Pierre Blanchard” al ecranului, Hannes Stelzer, cu expansiunea inerență tinereții promise să devină „junel prim” care va fine loc de frunte în colecțiile școlărilor din cursul superior.

ADRIANA NICOARĂ

Trei scrisori inedite ale lui Octavian Goga

(Urmare din pag. 1-a)

aceste poezii din timpul șederii lui Coșbuc la Sibiu (1884—1890), când tânărul colaborator al Tribunei onora albumele domnișoarei cu fel de fel de impruziuni). Răspunsul lui Goga la această scrisoare-răspuns lung — este deosebit de important și el are valoarea unui adevărat document literar. Părerile lui asupra lui G. Coșbuc din anul 1905, curtenitorului aprecierii asupra Mariei Cunțan, precum și mărturisirile asupra propriului său destin, fac din acest răspuns o frumoasă scrisoare literară — o scrisoare care descoperă sufletul din tinerețe al lui Octavian Goga.

Mulț St:mată Domnișoară,

Vă mulțumesc pentru ștrele ce mi-ați trimis — asemenea și pentru că mi-ați dat prilejul să citesc o poezie din tinerețea lui Coșbuc care e foarte prețioasă, pentru toți căți doresc să pătrund în tainele vieții sufletești intime a marelui nostru poet.

E de însemnătate poezia asta cu deosebire fiindcă face parte din creațiunile lirice ale lui Coșbuc — de cari avem așa de puține. Dacă ar fi finută până la sfârșit în accentele sublime cu cari începe și continuă ar fi și ea o valoare literară, o creațiune literară de prima forță.

Pașubă că în șirile din urmă de dragul rimei, forțează versul. Din toată poezia transpiră însă o vigoare, o curățenie de suflet — prisos de forță tinerească — tot însușiri cari astăzi zadarnic le-am căuta în scrierul lui Coșbuc. E ostentiv — sufletul a început să-și frângă aripile în vârtejul unei lumi cu preocupății atât de streine avântului curat al artei. S'a depărtat de ai săi — nu mai poate prin urmare să se înfrățască cu bucuriile lor... Astfel a început încetinel să coboare culmea, unde l-a ridicat

strălucitul lui talent. Cu toate astea eu nădăjduesc că literatura noastră e în drept să aștepte și dela Coșbuc cel de astăzi încă multe. Acest bărbat cu ochii vioi, glumeț și totdeauna sprinten e și astăzi mult mai mimen și mai treaz decât mulți din tânăra generație, crescuți într'o atmosferă mai moacă, ocrotiți de un duh mai posomorit și neînțăriți de sănătatea cântecelor din munții Bistriței.

D-voastră, însă, nu puteți fi scotită ca începând coroborășul acestei culmi... Nu, pentru că orice cetitor inteligent, va putea constata în noul volum de poezii aceiași curățenie de sentimente, aceiași duioșie și sinceritate încântătoare în fiecare vers... Și dacă celor mai multe din noile creațiuni le lipsește nota națională, mai mult impregnată la cele dintâi, ni se dau în schimb analizele mai subtile ale sufletului de femeie — cu toată comoara lui de taine cari nu pot fi zugrăvite de condeiul nostru... De sigur îndolența criticeii v'a pricinuit câteva clipe de resignare... Dar așa e la noi... D-voastră în singurătatea care vă izolează de răutățile lumii, nu știți că și în toabă muncitorilor noștri intelectuali, băntuesc aceleași patimi mici, imbolduri și năzuinți atât de puțin curate cari se fin lanț pe toate terenele de manifestare ale vieții noastre românești.

Nu de mult a scos un volum „Cântec de viteză” — Coșbuc — și cine s'a găsit să-l aprecieze după cuviință? Asemeni Vlahuță și-a deus intr'un volum tot radial unei nișioase și cinstite munci de 25 de ani — și care a fost condeiul ce se clevenea să-i aducă tributul de cinstite meritați? Iată de ce cred eu neîndreptățită această rememare, fiindcă nu cele câteva rânduri înghetate pe repezală de-o condei critic, fără multe scrupule de conștiință, nu aceste firează valoarea adevărată a unei opere de artă — ci sufletele fără număr cari în ciasuri de singurătate sorb jarmecul curat: mângâierea ori desmădețea, amarul ori veselia, zămbetul și prisosul de lacrimi ferecate în slovele mărunte... Publicul, acest mare județ care rar dă greș — găsește și astăzi același farmec în creațiunile D-voastră și vă apreciază în tăcerea lui cu același măsură de judecată, cu acel tribut de mulțămire care nu se dă celor ce au început coroborășul...

Cât despre mine eu n'am ajuns încă la acea răspânteie când să mă pot opri cu inima împocată ca să privesc înapoi... Eu sunt un căldor încă,

cu multe doruri și nădeji neîmplinite și cu o fință care plutește încă departe — pe culmea celor aleși — unde eu poate n'o să ajung niciodată. De mine deci nu poate fi vorba... decât doar când privesc sinceritatea și curățenia străduințelor mele...

D-voastră spuneți că vă „par prea din cale afară triste și prea puțin trăite” — poeziile mele. Eu ce-aș putea să zic la asta — doar să repet vechea axiomă, că fiecare suflet își are lumea lui tănuită de dureri... Dacă așa vrea să fii îndrăcit așa putea să întreb, anume ce împrejurări v'au înătrît în convingerea asta? De alfel sunt foarte rare momentele astăzi când mă simt ispitit să povestesc în poezie bucuriile sau durerile mele... Năzuința mea e să dau glas celor din jurul meu, veselia și necazul lor poate pretinde cu tot dreptul înăbușirea propriilor tale sentimente.

Mă întrebăți cum îmi pare lumea din străinătate... Nici mai bună nici mai rea... Lumea mi se prezintă în același fel cum o privesc. De cât doar că mi-e mai străină și mai puțin dragă. Pe urmă vâlmășagul de oraș mare cu zarva lui mă cam obosește și mă îndeamnă să-mi trimit gândurile când vor hodăni departe — către casă — și la Sibiu amintindu-mi seratele literare — cari sper că nu și-au curmat firul.

Vă rog stimate Domnișoară trimiteți-ne din când în când ceva pentru Lucaș și primiți asigurarea deosebitei mele stime.

Berlin 16 Ianuarie 905. OCTAVIAN GOGA

(Charlottenburg-Koume Str. 32. I.)

La sfârșitul acestui an școlar Octavian Goga, însoțit de nedespărțitul Ion Lucaș, pleacă să-și plimbe nostalgile sub cerul înșorit al veselei Italie, iar Lucașul, nu peste mult (1906), își mută și el redacția la Sibiu, astfel că Maria Cunțan nu mai avea nevoie de poștă pentru a-și trimite poeziile și schițele.

Cele trei scrisori de mai sus fac parte din bogata corespondență rămasă pe urma Mariei Cunțan († 1935) — corespondență asupra căreia nu vom opri în curând *) — și ele fac dovada, alături de atâtea altele, a sufletului tandru, generos și sincer al poetului Octavian Goga.

VASILE NETEA

*) Inregistrată la Academia Română, sub nr. 76/940.

Treizeci și Trei de Centime

de N. Papadopol

Doamne, ce nenorocire!

Popescu Lucrețiu rămăsese corigent la latină. Socoteala era dealfel simplă. Pe trimestrul I avea nota 5, pe al doilea tot 5, iar pe ultimul trimestru, din cauza unei note proaste la lucrarea scrisă căpătase nota 4. Așa, deci, media generală 4 și 67 centime sau mai bine îi lipseau 33 de centime, ca să fie mai puțin amărît decât era.

Un îns oarecare nu poate înțelege ce însemnează o lipsă de 33 de centime și uneori nici chiar un dascăl, care în cele mai multe cazuri își precupește notele, mai rău ca un farmacist, tincturile.

Deci Popescu Lucrețiu rămânea corigent la latină, fiindcă îi lipseau 33 de centime.

Oricâtă osteneală și-ar da cineva să pricape păstăia dintre 4 și 5 nu va reuși nici odată, fiindcă e uneori mai mare decât cea dela care la pământ.

Pentru un 4 se aruncase înaintea trenului, când eram în clasa a 4-a, blândul Mihail Petrovici.

Tot pentru un 4, la igienă, se îmbolnăvise de oțică timidul Mihăilescu Cornel, pentru un 5 plânse de bucurie în clasa II-a Grünberg Marcel, care ne mărturisise atunci, printre lacrimi că „maica n'a dormit toată noaptea de grije și de plâns. Iar tătucul nici n'a venit la masă”.

Patru e disperarea, lacrimile, ura, des-nădejdea, și uneori maidanul.

Cinci e speranța, bucuria și totdeauna singura fericire de care te legi.

Patru și treizeci și trei sau patru și șase zeci și șapte e, în schimb o notă pe care numai un pervers sau un profesor rău la suflet poate s'o dea, fiindcă de ea se leagă cele mai frumoase speranțe, dar și cea mai neagră deziluzie. Cele câteva centime în plus sau în minus, cari depind de știința ta din ultima clipă, de tăria nervilor tăi puși la încercare sau de bunăvoința dascălului revenită subit, sunt uneori mai chinătoare decât legendara sabie a lui Damocles.

Lui Popescu Lucrețiu nu-i trebuiau, bunăoară, decât 33 de centime, pe cari — din fericire — mai putea nădăjdui să le câștige în examenul de fine de an, după cum le putea pierde cu desăvârșire, mai ales că rămăsese o umbră de om, iar înima îi era frântă de griji și de spaimă.

Treizeci și trei de centime lipsă la latină însemnau o adevărată catastrofă. Ne cunoșteam prea bine dascălul de latină, spre a nu spera vreodată indulgență pentru colegul nostru.

Și când te gândești că 33 de centime mai puțin însemnează un an de muncă inutilă, o vacanță pierdută stupid, o nouă sabie a lui Damocles spânzurlată deasupra capului, fără ca toamna să fii mai bogat în cunoștințe.

De altfel nici nu există invenție mai fără sens decât corijența. Să faci în două luni de zile singur și plictisit, ceea ce n'ai fost în stare să desăvârșești cu ajutorul dascălului, mi se pare un lucru deadreptul stupid. În realitate corijența nu are decât sensul celor câteva centime necesare ca 4 să devină 5, o speranță, o potecă, o porțiță de evadare către vacanță...

A rămâne însă corigent în ultima clasă a liceului, este o tortură pe care nici fanazia unui călău chinez n'a putut-o depăși. E ca și când Sf. Simion, care trăise ca să vadă pe Mântuitorul, ar fi murit cu câteva clipe înainte de nașterea Lui.

Șapte ani de grije, de muncă zilnică, de oboseală, de emoții, răsplățiți printr-o corijență finală este prea mult, chiar pentru un suflet călît, dar pentru un băiat de 17 ani, slab, palid și care ia de trei ori pe zi câte o linguriță de „Tonoglobin” ca să se țină pe picioare.

N'am văzut niciodată atâta disperare, cât am găsit în ochii colegului nostru Popescu Lucrețiu, în dimineața în care trebuia să dăm examenul de fine de an, la latină. Se vedea de departe că nu dormise toată noaptea și figura îi era albă, de gips, descompusă. Dar pe umerii obrajilor i se ivise o pată falsă roz, din cauza febrinței.

Nu spunea nimănui nici o vorbă, fiindcă ar fi fost, poate, incapabil să articuleze un cuvânt. Nu era însă greu de ghicit vijelia care îi mistuia sufletul și pe care încerca s'o ascundă cu un zâmbet umil.

Ziua aceasta hotăra soarta unui om, a camaradului nostru Popescu Lucrețiu și noi nu știam încă, dacă îi puteam da o mână de ajutor...

La ora 9 precis, profesorul intră în clasă. Avea ca de obicei, tema alcătuită de mai înainte și nu-i rămânea decât să o dicteze.

Erau patru fraze dintr-o carte oarecare a lui Titus Livius. Ușoare la prima vedere, însă destul de subtile ca interpretare.

Limba latină — e lucru știut — nu seamănă cu n'ci o limbă de pe glob. Seamănă mai degrabă cu acele flori carnivore din junglă, atrăgătoare ca înfățișare, seducătoare, însă foarte primejdioase dacă te conduci după aparențe.

Cele patru fraze, dictate de două ori de dascălul nostru, erau prototipul acestei ilustrări.

În clasă era o liniște de mormânt și pe față fiecăruia dintre noi se citea încordarea de a deschide un drum printre lianele cuvintelor latinești.

Nu mă puteam însă concentra, fiindcă mă obseda amarnic figura disperată a colegului meu Lucrețiu.

După traducerea primei fraze, îmi ridic privirile și mă uit împrejur. Profesorul își citea liniștit pe catedră ziarul, iar colegii mei, plini de neastâmpăr, se străduiau să găsească vreun mijloc de a-l salva pe Lucrețiu.

Toate privirile erau îndreptate asupra lui ca asupra unui naufragiat, iar el se zbatea, cu toate puterile omului nedădădui, să scape de strănsorace perfidei liane latinești. Nu putea însă să facă nimic. Noi o vedeam prea bine. Obosit, extenuat și nedormit, cine ar fi putut traduce în aceste condiții 4 fraze întortochiate din „Titus Livius”?

El, însă se sbătea cu disperare și încerca cu ascuțitul privirilor să dezghioace fiecare vorbă de învelșul înșelător al sensului latinesc ca să poată redobândi cele 33 de centime pierdute.

Trecuseră mai bine de trei sferturi de ceas și Lucrețiu — care transpira ca un muribund — încă nu scrisese nici un cuvânt pe albul hârtiei. Era însă timp suficient. Ni se dăduse o oră și jumătate spre a deslega această temă.

Dar dacă nu făcea nimic nici în aceste trei sferturi de oră, rămase?

Imposibil!

Timofte nu-și mai găsea loc în bancă. Mândruț rosesse jumătate din tocul cu care scrisese, Berheci, colegul de bancă al lui Popescu Lucrețiu vărsase călmarul cu cerneala, iar Brebenaru deschisese toate geamurile, cu dela s'ne putere.

Mai erau douăzeci de minute. Numai 20 și știam bine că în clipa în care ceasul dascălului nostru va arăta ora 10 jum. tocurile trebuiau puse jos, oricare ar fi fost situația în care s'ar fi găsit lucrarea ta.

De bine, de rău scrisesem fiecare ce ne pricepusem, afară de Lucrețiu, care nu măzgălise decât un singur cuvânt „Hani-bal”...

Nervozitatea noastră creștea cu fiecare clipă, și cu fiecare clipă pierdeam nădejdea de a-l salva pe bietul Lucrețiu, care devenise mic de tot și era ud leacocă din cauza transpirației. Și când te gândești că tot chinul lui era datorat celor 33 de centime care-i lipseau?

Privirile noastre se încrucișau ca săbiile unor luptători struniți prea multă vreme. Timofte se uita încruntat la Mândruț, Mândruț la mine, iar eu la Maica Precista din Icoana, care zâmbea convențional și inocent.

Cum îl părăsim pe Lucrețiu? se revoltă, în șoaptă, Timofte.

Nici un răspuns.

Profesorul întoarse pagina ziarului, privi la ceas, apoi cu o voce de paznic, care anunța odinioară, în vechile burguri, orele nopții, ne spuse calm: mai sunt 10 minute.

Tresărirăm. Eram dezolati fiindcă pe caetul lui Lucrețiu nu mai apărea nici un cuvânt alături de „Hani-bal”, iar pe frunte îi picurau broboane mari de sudoare.

Il priveam neputincios și simțeam că mă sufoc din cauza neputinței mele.

Domnilor, cine a terminat poate să dea lucrarea... se auzi din nou vocea dascălului.

Chiar în clipa aceea răsună o lovitură înăbușită, în fundul clasei, iar enormul Gogăltan se sculă legănându-se pe picioare. Ochii îi erau înlăcrimați și-și ținea mâna dreaptă peste față.

— Ce e Gogăltan, întrebă mirat dascălul nostru.

— Nimic, domnule Profesor... O hemo-ragie și ca să arate că așa e, își luă mâna dela nas și o controlă. Era plină de sânge.

Dascălul se cutremură, Gogăltan însă înainta calm printre bănci, rezemându-se de fiecare pupitru.

— Te simți rău?

— Rău, domnule Profesor.

Lângă banca lui Popescu Lucrețiu era gata să se prăbușească, însă Gogăltan nu voia să-și desmintă puterile. Când fu aproape de catedră, dascălul îi eși în întămpinare. Abia atunci, Gogăltan își scoase batista, își șterse palma însângărată și și-o apăsă pe nas.

Îi întinse apoi dascălului caetul.

Profesorul îl privi în ochi ca și când ar fi voit să-i ghicească gândurile, apoi îi zâmbi ca un vechiu prieten.

— Nu-i nimic Gogăltan, peste câțiva ani te vei gândi cu plăcere la emoțiile astea.

— Sunt convins de aceasta, domnule Profesor.

Dascălul îl petrecu până la ușe și îi strânse mâna.

— Îți doresc succes în viață, Gogăltan.

— Vă mulțumesc, domnule Profesor.

Scena reușise de minune.

Popescu Lucrețiu avusese destulă vreme ca să copieze de pe petecul de hârtie, pe care îl lăsase Gogăltan pe bancă, cele patru fraze din Titus Livius.

Terminase.

Acum era calm, fericit și rumen la față ca un măr domnesc.

Nu avea de ce să se mai teamă. Câștigase cele 33 de centime pierdute în timpul anului.

În schimb Gogăltan, cu nasul zdrobit din cauza pumnului prea puternic pe care și-l cărpise, ne aștepta, stând culcat pe spate, pe o bancă din grădina liceului și fredonând „O dona Clara”, își schimba cât mai des compresele ca să nu facă impresie urită când s'o întâlnească cu „ea” diseară, în Parcul Rozelor.

Iar ea era cărnă și blondă.

Jurnalul unui tânăr european

DRAMA UMANISMULUI

de Laurențiu Fulga

Nu știu câți dintre soldații — cari plecau pe front — purtau în ranțe (alături de cutia cu conserve și rezerva de gloanțe) așa zisul Manual al lui Epictetus.

Eu cel puțin (să mi se erte c'o spun cu atâta ingrățitudine) cetind cartea contemporanului lui Neron i-am plâns de miă și nici acum nu am remușcare de a mă fi înșelat poate asupra valorii acestui filosof schiop. Fiește că niciodată n'am să-i fiu admirator. Nu pentru că niciodată nu voiu deveni stolic, ci fiindcă Epictet n'a fost decât un sclav (e groasă să ascuți predicțiile morale ale servitorului tău) care a avut totuși o conștiință a binelui și care mai ales, înaintea lui Hristos a propovăduit o învățătură asemănătoare creștinismului.

Mi se pare foarte ciudat să ai în față cărțile unui om, despre care nu se știe absolut nimic. Nici unde s'a născut, nici anume când, nici cum îl cheama cu adevărat, pentru că însuși „Epictetus” nu însemnă decât „sclav”.

La început n'a fost Cuvântul, ci Iubirea. Și e curios un lucru: cum prin iubire te acordă o viață și în același timp te apropie de moarte. (Epictet, care era superficial și desguștător la înfățișare — nu și-a putut da seama de acordul acesta perfect între iubire și moarte). Trebuie să iubești ceva (indiferent ce anume) ca după aceea să mori. Asta însemnă oarecum că moartea mea sau a ta are un sens, devine capătul unei săbiriri. Dar înaintea de toate trebuie să trăiești! Altfel cum se poate tămbăci ajorismul — a fi sau a nu fi — dacă nu tocmai prin acceptarea acestei funcțiuni inconsistente și damnable, care se cheamă VIAȚĂ?

Viața este pericol pentru copii, o nebunie pentru tineri, pentru bătrâni un declin lamentabil. Dar dacă mi se cere să-mi ajut aproapele (indiferent de ce vârstă) eu n'o pot face decât cu groaza de a nu mi-l putea închi-pui vreodată identic cu mine. Pentru că aproape nu-mi poate fi decât fratele care poartă același sânge ca și al meu, prietenul cu care îmi împart odala și cărțile sau femeia în al cărei trup las un atom din genul meu personal. Să iubesc toți oamenii deodată, să lupt și să mor pentru fericirea lor mediocă? Mi-e cu neputință, iubirea nu este o dăruire totală celorlalți, ci o aducere a cuiva în tine, o împlinire a propriului tău tot prin carnea și spiritul celuiălalt — care la un moment culminant trebuie să devină o altă identitate a ta.

Dar să recurgem la conștiințele tuturor tinerilor din cele 26 de țări ale continentului și să-i întreb: poate fi vorba astăzi de un umanism european, vă puteți iubi unul pe altul dincolo chiar de limita creștină?

Dar ce însemnă mai întău umanism? Epictet ar spune: fă binele și zeii te vor primi în Olymp. Formula lui Jacques Maritain însă e foarte simplă: „...humanismul tendă esențialmente a rendre l'homme plus vraiment humain, et a manifester sa

grandeur originelle en le faisant participer a tout ce qui peut l'enrichir dans la nature et dans l'histoire”. Fiește că postulatul acesta era vădabil în 1936, când Europa părea un fel de biserică bătrână în care numai babele cu umbrele și preoții neconviniți veneau să se închine. Dar astăzi — când Natura și Istoria au devenit o identitate implacabilă, când mai ales se așteaptă o despersonalizare a individului, când se pămădește aluzat pentru omul-tipar, trebuie să vă închipuiți că a vorbi de umanism poate fi o minciună sau o teribilă suferință. Umanismul nu este o teorie care se aplică lumii vizibile, politice și sociale; umanism înseamnă viață ideală, înseamnă indeosebi religie mai mult decât viață, înseamnă iubire mai mult decât moarte.

Mă întreb, ce au devenit tinerii din perioada marelui războiu în clipa semnării păcii generale, dacă nu imediat niște bătrâni. Ce s'a transformat în noi, care am văzut cu ochii noștri cum peste paraginile veacului nostru crește un ev nou, dacă nu tocmai această îmbătrânire deodată, această conștiință a lucrului definitiv sfârșit? Ca și în 1918 și astăzi în 1941 — se petrece același proces de stagnare bolnăvicioasă; tinerii europeni par larvele unor futuri care nu vor avea norocul să izbucnească spre altă existență pentru motivul degenerării lor psihologice interioare, tocmai pentru motivul lipsei altui început.

Atunci se pune altă problemă: tânărul de astăzi are sau n'are dreptul să fie o personalitate, are puterea să devie o independență? Imposibil. Veți fi un simplu termen într-o formulă absolut matematică, veți fi un anonim într'un tot care te-a absorbit. Căpeți o independență, dar nu în afara ta și nici în afara lumii care te-a supus — o numai în sfera acestei robii. Totul se reduce la gloată, la imaginea falsă a omului-tipar. Cine o admite va fi nevoit să sufere chiar drama acestei gloate, care până la urmă se va chinui ea însăși să-și capete o independență. Eu niciodată n'am să pot accepta această închidere în pătrăți. Ceva mă întreba într'o zi însă, dacă este posibil o comună europeană? Dar asta înseamnă francmasonerie ideistică, înseamnă o mască a liberului cuget.

Umanismul tocmai această pacificare a ideilor o urmărește, tocmai această coordonare a individului cu natura și istoria. Dar pentru Europa de mâine se pun două alternative: ori umanismul anarhic ori umanismul armonios. Intre amândouă — ca într'un gol care le separă complet — putem afla fenomenul actualului umanism v. t. a. t. s. Perioada lui de transă însă e limitată, fiind cauzată de efecte de păcii. Ceea ce înseamnă că până la urmă nu mai intervin elemente socio-ogice sau politice — ci în toată profunzimea lor, elementele de civilizație ale disperării rasale. Dacă Europa va avea aceeași conjunctură geografică (cu țări despărțite prin frontiere și guverne) — umanismul anarhic va fi simptomul celei mai autentice prăbușiri. Dacă Europa va deveni (utopic!) o uniune federală, — singura realizare concretă va fi acest umanism armonios. Subteran însă, pentru amândouă, există o otrăvă: anticreștinismul.

Jacques Maritain fiește, ca orice predicator catolic, pledează pentru idealul istoric al aitei creștinătăți. Și toată concepția lui creștină se bazează pe ideea că viața pământeană nu este decât o vesnică călătorie peregrynă spre neantul suprauman. Pentru că nu-și poți ajunge pe celălalt, nu-ți poți fi prieten, nu-ți poți iubi, n'ai să poți mai ales deveni omul morganatic al semenului tău. Războaiele de mâine vor fi războaie religioase, Europa de mâine nu va fi deloc creștină. Nu în sensul desființării dogmelor, nici al reprimării, ci fiindcă omul de mâine va fi neputincios să a. e. a. g. a. între Dumnezeu și viață.

Dacă aș întrebuința formula lui Nietzsche („morală nu este decât o simptomatologie — un înțeles al semnului”), mi-ar fi rușine să mai pledez pentru o morală nouă. Credința în sine nu este decât o frică necesară. Morală — o răsturnare a cărnii. Umanismul static sau reformator — o simplă fatalitate. Cum reacționează totuși omul morganatic față de aceste abstracțiuni false? El nu se poate întoarce spre prima zi a materiei (trecutul e o formă, nu un continut). Nici în loc nu poate rămâne (toate curg doar spre vesnicie). Așa dar nu ne mai rămâne decât să începem a ne iubi ziua a doua, noaptea de mâine, să iubim femeia și fratele care ne apare la ceasul unui dimineață.

Am adesea această conștiință a fugii, dorința cipei netrăite. Atunci pareă omul morganatic din mine se identifică cu omul-arhanghel. Adevărurile despre ei sunt aceleași, doar că fețele lor se schimbă ca ritmul valului mării. Unul este iuete demoniată, celălalt pare a fi o realitate sacră. Vezi, asta ar trebui să fie și esența umanismului. Bine înțeles că în Europa de azi, mai mult ca niciodată, se poate vorbi despre aceste două tipuri.

De aceea lumii exterioare mie, nu i se cuvin nici îgogii, nici desaprobari, nici coroare funerare. Cred că mai degrabă ar trebui să i se creeze simbolul altui creștinism — numai așa european și ar putea înțelege de ce astăzi într'adevăr e o tragedie a fi creștin, moral sau uman.

OLGA KRUȘEVAN

Mozaicurile bisericii San Marco din Venetia

de PAUL MIRACOVICI

E cu deosebire interesant studiul decorațiilor bisericii St. Marc din Venetia. În primul rând pentru că aproape nicăieri nu sunt mai distincte stilurile bizantin și acel al plinei Renașterii, în același loc. Ea a fost câmpul de luptă al artiștilor ca Tiziano, Tintoretto, Veronese, sculptorul Sansovino etc., dușmanii hotărâți ai stilului bizantin. Fie că nu au înțeles grandoarea lui, fie că erau mult prea stăpâniți de antichitate, au făcut tot ce le-a stat în putință să înlocuiască mozaicurile vechi ale artiștilor greci cu lucrări de ale lor, concepute desigur cu infinită măiestrie dar — mai ales cele executate după cartonașele lui Tizian — teribil de străine de arhitectura. Istoricul bisericii St. Marc ne spune că prin sec. al IX-lea, corpul St. Marc Evanghelistul, patronul Venetiei, a fost adus din Alexandria la Venetia iar în 977 Dogele Pietro I. Orseolo hotărî construirea unei biserici în cinstea lui. Chemă cei mai dibaci meșteri, cei mai buni lucrători din Orient, iar corăbiile venetiene, cutrecând arhipelagul și coastele Asiei Mineore, aduceau în patrie — cumpărate sau furate — tot ce se putea găsi frumos,

dela coloanele prețioase în marmură colorată, până la baso-reliefulurile și bronzurile cele mai rare și mai fine cizelate. În 1071 artiștii greci chemați înadins începură decoraarea interiorului și exteriorului cu mozaic. Infrumusetarea bisericii — interiorul și exteriorul — s'a făcut cu prețul a opt secole de efort.

Nu mai grecii, care au început, au lucrat trei sute de ani. Contribuția lor încetează prin 1424 și după un răstimp în care nu s'a executat mai nici un fel de decorație, sub impulsul Renașterii și după propunerea lui Tizian însuși, în 1517 Republica este aproape hotărâtă să înlocuiască vechile mozaicuri bizantine cu opere noi. Astfel fu distrusă o mare parte dintre cele mai frumoase lucrări ce s'au executat vreodată în această tehnică, fiind înlocuite cu lucrări făcute după cartonașele contemporanilor.

La această dată începe și decadența acestei splendide arte, devenind un mod secundar de exprimare al picturii. Tintoretto, Paolo Veronese, Palma cel Tânăr, Bassano Sansovino, vor dicta cu tot prestigiul și ardoarea fanatică

a convingerilor lor dar și cu o aproape de neînțeles orbire, înlocuirea lor; ca să ne dăm seama cât de puțină înțelegere au avut artiștii Renașterii pentru mozaic de destul să spunem că ei considerau ca foarte reușită o lucrare numai în măsura în care semăna cu o pictură în ulei.

Vasari avea disprețul cel mai desăvârșit pentru mozaicurile bizantine, dar lăuda „Judecata lui Solomon” a mozaicului Vincent Bianchini iar despre „Apocalipsul” fraților Zuccati spunea: „...Se văd figurile executate cu atâta grijă, încât ești ispitit să crezi nu că e o pictură, ci o miniatură”.

Este evident că, cu asemenea idei — generale în acea epocă — nu se putea să nu decadă mozaicul. Marii artiști ai Renașterii atât de exclusivi în idealul lor, nu își dădeau seama de frumusețea monumentală a artei bizantine. Somptuozitatea, caracterul ei arhitectural ca și bogăția și exuberanța ei atât de specifică Orientului, le scăpau sau se încăpățănau să nu le vadă. Clar-obscurul încă nou și căruia Michel-Angelo îi dăduse o atât de strălucită înfrumusețare, hipnotiza pe contemporani. Era firesc deci să se acorde un interes minim unor opere cărora le lipsea tocmai acest element, element din

care își făcuseră un mod ideal și — uneori de neatins — de exprimage. Tiziano însuși fu acel care ceru Senatului înlocuirea vechilor decorațiuni. Se crezu că e vorba numai de o restaurare — destul de obișnuite în acea epocă — și se acceptă cu destulă ușurință propunerea. A trebuit un decret, pe care din nefericire, nici Tiziano, nici Tintoretto și nici unul din artiștii moderni a-tunci nu l-au respectat, decret care opea înlocuirea vechilor opere sau obliga pe artiști să ia copii exacte după ele. Un alt decret — mai categoric — interzicea cu desăvârșire înlocuirea vechilor mozaicuri, motivând — cu câtă dreptate — că cele vechi „au mai multă valoare decât cele noi”. Desigur că prestigiul lui Tiziano, ambiția lui și a celorlalți artiști influenți din acea vreme au făcut tot ce le era în putință ca să facă inutil și acest decret. Într'un articol viitor vom încerca o desfașurare mai amănunțită a contribuției fiecărui artist vechi sau nou la înfrumusețarea acestui imens giuvaer care este biserica St. Marc din Venetia. Din acest exercițiu vom isbuti poate și noi ca și cititorii noștri să tragem folositoare învățături pentru timpurile prezente.

Januarie 1941.

WITRINA EUROPEI

DESPRE ROLUL LITERATURII

„Rolul literaturii în dezastrele noastre, există oare?” — iată tema problemei dezbătută de revista „Gringoire”, în unul din numerele sale recente. O relevăm cu mult interes, fiindcă în ultimii ani și acum, într-un fel dureros, negresit, pentru Franța, chestiunea influenței literaturii asupra unui mediu social și desigur a unei națiuni s'a pus cu insistență. Este foarte greu de făcut delimitări în privința aceasta. Să influențeze oare literatura mediul? Sau poate avea mediul resfrângeri puternice asupra literaturii?

Problema este simplă în aparență; aceasta, din cauză că aproape toți, când și-o pun aduc multă pasiune, prea multă, și cele mai adesea ori, negândind destul de adânc, nu observă ambiguitățile în care se află. Fără îndoială, „bovarismul” este o formă de viață prinsă de autor în cadrul cărții sale, și în mare parte suntem de acord cu observația lui Flaubert. Dar nu mai puțin putem socoti opera sa, un far de influență. Nenorocit desnodământ — se va spune — și deci lipsit de consecințe. Dar oare atâtea nenorocite desnodământ din operele unor scriitori n'au aruncat totuși o lumină revelatoare asupra mediului social în care se petreceau? Intrucât însă un Dimitrie Karamazoff sau un Rogojin sunt expresii ale mediului existent, sau numai monștrii fanteziei unui scriitor, dar realizați cu o intensitate halucinantă a expresiei, izbutind astfel să influențeze adânc societatea contemporană?

Exemple putem aduna oricâte. Pe de o parte, totdeauna vom semnala influența mediului asupra literaturii, pe de alta, iarși totdeauna, vom fi nevoiți să recunoaștem puterea ei de acțiune asupra societății. Și totuși, de câte ori nu mărturisim, citind pe un Sinclair Lewis: ce american este, pe un John Fielding sau Huxley, cât de britanici sunt — iar un Paul Valéry, ce artă franceză! Atunci suntem nevoiți să recunoaștem dificultatea acestei probleme și, totodată, neputința luării unei atitudini precise.

Totuși, discuțiile în jurul ei sunt nespus de interesante; se pune atâtea pasiune, atâtea dărză convingere, încât până la sfârșit nimeni nu poate da dreptate vreuneia din tezele ce se confruntă și probabil așa ceva este o imposibilitate, dar este totuși un câștig, că se poate ajunge la recunoașterea imparțială a noțiunilor.

Discuțiile acestea capătă intensitate mai cu seamă când sunt puse în preajma sau următor unor evenimente importante, cu care stau într-o aparentă legătură.

Este cazul Franței, astăzi. Iată de ce „Gringoire” a pus această problemă. În urma unui dezastru, indivizii caută să se regrezeze, să-și explice cauzele, să priceapă înălțimea lor. Simt nevoia unui nou echilibru, iar la acesta se ajunge, în primul rând, printr-o explicație clară, precisă, acceptabilă, a cauzelor.

Examinând problema, Marcel Prévost scrie: „Tineretul francez, ferit de vreo amenințare iminentă, își îndrumă spiritul și trupul nu în spre activitate, ci înspre o ATITUDINE ELEGANTĂ. Dar chiar sportul de care se mândrea într'atât, și pe bună dreptate, nu mai avea de obiect, pentru un număr de tineri, decât de a perfecta eleganța”.

Justă definiție a spiritului francez care, cu toate că autorul ei o aduce pentru a ilustra nepregătirea țării sale în fața amenințării dinamismului, nu face, totuși, decât să accentueze atât de demult strălucita eleganță franceză, care a făcut gloria Franței, înălțând-o în admirația popoarelor.

Dealtfel, Prévost adaugă, câteva rânduri mai jos: „ar fi necorect și neavenit să se acuze literale franceze de a fi demoralizat și amorțit în timpul celor douăzeci de ani de pace, puterile active ale națiunii; o excesivă înțelegere a subtilității, a singularității, o supra-eleganță intelectuală a micșorat chiar efectul binefăcător ce ar fi realizat o tendință spre activitate”.

Observații pline de pătrundere, atât de caracteris-

tice pentru Franța! Nici în fața unor probleme ca acestea ale refacerii unității franceze, prin înlăturarea cauzelor prăbușirii, Franța nu abdică dela eleganța și recunoașterea „calităților” sale, de a fi prea subtilă, prea elegantă, prea franceză. Este impresionantă această perseverență. E poate chiar o mărturie a permanenței trăsăturilor esențiale franceze. A unei Franțe, — cum spune Guy de Pourtales, — necunoscută, fluidă, roșie și neagră, — în contradicție cu ea însăși, surzătoare și plină de viață.

Acolo, problema influenței literaturii asupra moravurilor nu se pune. Totul este prea rafinat, pentru a se mai lăsa influențat. „Tot lucrul francez este obiect de lux, dela sapa țărânelui atât de rafinată, până la frumosa pană a scriitorului”. (Jacques Chardonnet).

VICTOR POPESCU

Note italiene

FANTASIA PURA E NON PURA

e articolul semnat de Francesco Bruno in „Meridiano di Roma” din 17 Decembrie a anului de curând trecut.

„Fantasia pura” deoparte, de care se bucurau scriitorii secolului XIX, concretizată în marile romane care-au făcut epocă; fantezie care ducea la o puritate estetică necunoscută astăzi, la un stil expresiv, sponț în care se ghicea imediată transfigurare poetică a materialului brut.

Și „fantasia non pura” pe de altă parte, caracteristică vremii în care trăim noi, provenită din mulțimea de probleme sociale și morale care se pun scriitorului actual.

Necontenită prezentă a unor probleme venite din afară, impiedecă pe scriitorul secolului al XX-lea să se mai lase furat de imaginație și să lase prea mult din cotidian.

Odată dispărută fantezia, e necesar ca altceva să-și ocupe locul; și acel altceva, spune Francesco Bruno, „e inteligența”, pe care o numește „prerogativa deglil scriitorii contemporanei”. De unde, lipsa adevăra-

tei literaturi și abundența aceleia „prosa d'arte”.

Trebuie să recunoaștem și noi împreună cu autorul articolului citat „că suntem în timpul buclărilor sterpe de antologie, a fragmentelor de proză narativă”, dar nu putem recunoaște scriitorilor noștri contemporani, răvnită inteligență.

Sunt, din fericire pentru literatura noastră actuală și cazuri unde mai trăiește încă fantasia pură, pe lângă scopuri doveditoare cu prisosință a inteligenței scriitorilor; în cele mai multe scrieri însă, lipsa totală de inteligență fraternizează cu „non pura”, bolnăvicioasă fantezie, sau — sunt și cazuri de acestea — și cu lipsa totală a fanteziei.

S'AU IMPLINIT 100 DE ANI

dela nașterea lui GIOVANNI VERGA, scriitorul italian care abia spre sfârșitul vieții și-a văzut valorificarea operii sale, întinsecă la un moment dat de jama mereu crescândă a lui d'Annunzio și Fogazzaro.

Legat până spre 40 de ani de subiectivismul romantic, fiecare operă a sa devine un fragment

Note românești

SCHIMBARE DE DECOR

eleganta carte de nuvele, datorită lui George Pallady, a însemnat pentru plămăditul ei ultima bucurie, poezie. Intr'adevăr, în timp ce lucrarea era sub tipar, George Pallady, a trecut pragul acestei vieți, păstrând în ochi, și dincolo, frântura de fericire așteptată cu atâta încredere să înflorească vitrinele librăriilor.

Căci un fericit este omul care poate privi, cu atâta înțeleaptă resemnare, sfârșitul tuturor sbaterilor de pe pământ, așa cum a făcut-o George Pallady.

Așa dar — mai curând sau [mai târziu — Va trebui să vină-o zi în care Din infinitul necuprins din [zare, Un glas va hotări să nu mai [fiu...

NUMELE LUI ION IOVESCU

s'a făcut cunoscut în literatura noastră odată cu Nunta cu bucluc, romanul ce ne arăta, odată cu seva puternică ce gălăgia în pagini, vana nescată a folklorului din care inspirația poate utiliza rezervele nenumă-

rate fără teama de a-i seca vreedată isvorul. Dacă primul roman al tânărului autor a prins, dacă el a provocat discuții, dacă a pus probleme în ceace privește limitele până la care poate merge un autor în folosirea termenilor imprumutați din limba viu colorată a poporului, ne-a dovedit că atunci când cel care mănăiește materialul acesta debordant ca un suvoi de munte, are și îndemânarea necesară să-l păstreze în permanență sub control — așa cum face Ion Iovescu, — poate obține lucruri interesante.

Socotită mai mult ca o îndrăzneală experiență literară, de al cărei ecou în publicul cititor avea să depindă încercările viitoare ale acestui virtuos al jocului cu proverbele și metaforele neșlefuite, Nunta cu bucluc se pare a avea progeniturii neșlefuite de evoluție.

Ultima carte a autorului, O daravă de proces se inspiră din același mediu rural, cu viața lui plină de pitoresc, obiceiuri fermecătoare, dar și de roabă încă unor dureroase apucături, și pe unele și pe celelalte pana is-

de autobiografie. Viața de provincie i-a relevat un alt sens al literaturii; observarea și descoperirea unei lumi turbulente încă de pastuni elementare, amestecate cu o umanitate primitivă, religioasă, devotă.

Dacă în primele romane și nuvele, protagonistul era centrul durerilor și a bucuriilor, în a doua perioadă literară, personajele sunt înăbușite, înghițite aproape de o colectivitate în care toți sunt egali de umiliți de norma fatală a universului uman; în locul desechilibrului individual, apare desechilibrul însuși al lumii.

O viziune obiectivă despre viață, și integrează pe Verga în numărul naturalistilor; dar un mod special de a interpreta toate aramele vieții — credința, dragostea — face ca scriitorul sicilian să se deosebească intru căeva de grupul de scriitori etichetați cu formula naturalismului.

Sentimentul religios creștin are un ton deprăntat. Voința lui Dumnezeu, atât de puternic înfățișată în opera scriitorului religios prin excelență, Manzoni, devine o specie de fatalism.

Iar dragostea, chiar în „Vita dei Campi”, singura culegere unde pasiunile ocupă un loc mai însemnat, n'are nimic sensual, nimic din sensul uzual al expresiei, ci e subordonată unei rațiuni ascunde, adevărată religie a casei, a familiei, a onestității.

Poema casei (tema capodoperei sale „Malavolta”) e prima încercare din literatura italiană — Manzoni făcuse aceasta pe alt plan — de a face din poezia unei domestice preocupare permanentă într'un sir întreg de opere. Casa, în semnificația dată de Verga, nu e simbolul liniștii, a plăcerilor burgheze, ci e casa-cămar, tubită tocmai pentru lacrimile și oboseala care le implică.

Giovanni Verga e marele povestitor italian, marele novelist, care-a prins esența tragică a vieții în cele mai umile și aparent neînsemnate aspecte ale acesteia, într'un stil sobru și sgârcit în aruncarea de cuvinte goale.

POPULARIZAREA

în străinătate, a literaturii noastre, trebuie să ne bucare, chiar dacă literatura domnului Radu Bourreau e aceea care a început să intereseze pe străini; lucru destul de straniu pentru noi, în revista italiană „Letteratura” (Iulie-Septembrie 1940), scriitorul român a fost prezentat cititorilor de către Marcello Camillicucci.

Dupa o prea amplă biografie, și o bine studiată critic bibliografică, în care se încearcă afectiv stabilirea locului ocupat de d. Bourreau, în literatura contemporană română, Marcello Camillicucci traduce și nuvele „Ustene”, o collina vuota”.

Familiarizat aproape cu literatura noastră, cu partea ei istorică mai ales, traducătorul italian și-a însușit și limba într-o așa măsură, încât să poată sesiza frumusețea ascunde de obicei străinilor și, ajutat și de talent, desigur, să dea o traducere care merită a fi semnalată, chiar dacă alegerea textului e îndoielnică.

SORACTES

Continuăm fără întrerupere..

Numărul acesta din „Universul literar” apare în patru pagini, cu o întârziere de câteva zile peste data obișnuită înscrisă pe prima pagină.

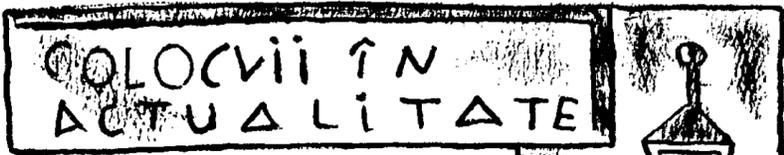
Am simțit mai mult ca oricând, în zilele următoare aniversării dela 24 Ianuarie, trăinicia legăturii sufletesti care s'a creat între noi și cititorii acestei reviste, în timpul celor trei ani dela reapariția ei sub o nouă conducere și îndrumare redacțională. Dar și obligația morală de a nu întrerupe o continuitate ajunsă pentru acei câțiva tineri, scriitori și artiști grupați în jurul revistei, un fel de a comunica, o nevoie firească de sociabilitate și poate chiar — fără exagerare — un fel de a fi.

Continuăm totuși — cu întârziere și în mai puține pagini — fără să întrerupem ritmul apariției acestei reviste, adică respirația ei chiar. Și aceasta desigur, grație înțelegerii generoase a direcțiunii ziarului „Universul”, dar și îndemnului tăcut pe care l-am simțit deopotrivă, venind dela aceia cari ne urmăresc scrisul cu atenție susținută și ne încurajează străduințele.

Indată ce va fi cu puțință, nădăjduim chiar cu numărul viitor, vom reveni la formula obișnuită (în 8 pagini).

Seria de spectacole D'ale carnavalului va fi reluată în nr. dela 8 Februarie, al revistei, continuând apoi din două în două săptămâni.

Săptămâna viitoare vom publica o pagină de Amintiri paradoxale semnate de Traian Lalescu și Ștefan Baciu, un prolog de Menalc, un epilog de Menip, Cum a fost la... percheziție de Adriana Nicoară și o „idee” de George Voinescu.

S'au petrecut, Menip, în cele câteva zile surse dela ultima noastră revedere, atâtea evenimente excepționale câte nu încep de multe ori într-o viață de om depănată după tipicul calendaristic și ai indelețnicilor obișnuite. Cunoscutii și prietenii pe care l-am întâlnit după răstimpul celor trei zile cât a tinut răsmiră mi-au apărut cu o înfățișare pe care nu le-o știusem până atunci. Și mi s'a părut că observ și la ei, văzându-mă, o tresărire de surprindere la fel cu aceea pe care o înregistrasem și eu în mine însumi.

Cele câteva zile se desfășuraseră pe o durată sufletească încalculabilă, în perspectiva căreia raporturile sufletesti și relațiunile sociale pe care le întretinam cu semenii mei își pierduseră intimitatea subiectivă, acel aer de familie ce mă îndreptăsea să le recunosc și să le numesc drept ale mele. Totuși imi așăea transfigurată, ca printr'un echian miraculos și în a elag timp proceat în sfara mea, într-o depărare contemplativă.

A fost deajuns o smulgere vremelnică din ritmul ocupațiilor profesionale și al preocupărilor mele obișnuite, ca să-mi pot da seama cât este de fragilă această pănărie de sine de care se face atâtea caz. Individualitatea, pe care mi-o închipuam naiv ca pe un miez compact și inaccesibil la tot ce era străin de alcătuirea structurii mele intime mi s'a părut deodată că se distramă și se pulverizează într-o sumedenie de incită și de ispite contradictorii. Duhul de răsvărire pe care îl respiram în locul aerului neutru obșnuit creiașe în mine o stare de așteptare confuză și de permeabilitate extremă în care abia dacă mai recunoașteam când și

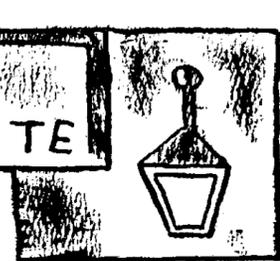
când, ca o tresărire lucidă, schița vreunui început de rezistență morală, — poate ultimul refugiu consistent al personalității, alungată pur și simplu dela independența resturilor ei firești.

De-așteptarea aceea nu avea nimic pasionat. Era, cum își spusese o stare confuză, de disponibilitate pe care nu o simțeam mai mult a mea decât a mulțimii în mijlocul căreia mă aflam, pe unul din trotuarele bulevardului Elisabeta, în ceasurile dinaintea amiezii dela 23 Ianuarie.

Încercam o senzație bizară de alteritate: parcă eram altcineva. Trăiam cu o voluptate nemăimăcrocăată a sensorialului pur, necorolată de cenzura morală a propriei personalități, care este criteriul suprem de ierarhie și disciplină a funcțiilor noastre lăuntrice. Imi dădeam totuși seama că era o voluptate vinovată aceea pe care o încercam și mă agățam instinctiv, ca de o scuză — singurul alibi moral ce m'ar fi salvat mai târziu — de senzația grație căreia mă simțeam preschimbat în altcineva.

Așa dar — imi spuneau cu tristețe — nu se poate trăi decât anticipativ. Viața sufletească e lipsită de inedit, fiecare moment al ei este o premeditare a celui următor. Fiecare clipă din existența noastră actualizează amintirea unei elipe identice depozitată cine stie prin ce împrejurare, în zestre adunată de suflet din peregrinările lui de odinioară.

Ai să recunoști desigur, Menip, că „descoperirea” mea a mai fost făcută dar să nu denunți că parafrazez aici indicațiunile și sugestile falmoase explicațiuni a reminiscenței platonice. Te asigur că este o întâlnire întâmplătoare și nimeni nu poate fi bănuit de ceea ce i se întâmplă fără voia lui.

Dar altceva mă interesează — anume voluptatea aproape vinovată pe care am simțit-o în împrejurările arătate și lipsa de rezistență sau de reacție personală încercată cu acel priet. Simțirea voluptății se întovărășeste cu o stare de porozitate extremă și deslindere enforică a ființei noastre lăuntrice, din încheieturile personalității. Este un fel de aderență obscură și totală, de contopire cu tot ce e inconjor — dar o adeziune care interesează și satisfăce doar plasticitatea firească a simțurilor, lăcomia lor nesăturoasă. Eram ca o casă din care fusese alungat stăpânul și în lipsa lui slugile își făceau de cap. Simțurile se răsvățiseră împotriva constințelor morale, făcându-le de cap. Dar stăpânul n'a întârziat mult și odată cu întoarcerea lui, ierarhia firească a fost restabilită.

Te rog să nu citești printre rânduri, Menip, în căutarea vreunui subînțeles de istorie sau politică, nemărturisit. Eu m'am străduit să-mi înfățișez cât mai exact cu putință ce s'a petrecut cu mine în ziua dela 23 Ianuarie. Pe mine mă descurajează istoria fiindcă nu o pot înțelege, — vreau să spun că nu mi-a pot intelege cu ceilalți, prin istorie. Istoria e așa cum ti se pare și după cum vede fiecare, adică Fabula prin excelență, așa cum îți spunem alădată. Amăgii de mirajul ei și vrând să faci cu orice preț istorie nici nu bați de seamă când îți fuge pământul de sub picioare. Cine-ți cunoaște slăbiciunea te imbie mereu cu ispița de a face istorie, fiindcă astă îi îgâdăde lui să-și facă mendele,

să te aducă la sapa de lemn. Până când vezi că nu mai ai ce săpa fiindcă ti-a fugit pământul de sub picioare.

Mai bine să facem geografie, Menip. Nici-o momeală primejdioasă: cât ai avut, atâtea e al tău. Să-ți stăpânești sănătatea și volinle. De acela care vrea să îl răpească, apără-te cu colții, ciobănește.

Rânille nu se oblojece cu fumurile istoriei. Dar trebuie să fim de acord asupra unui lucru, că geografia țării ne-o facem cu toți împreună, prin îndărjirea noastră solidară. Istoria se face dela sine, cum poate, aproape fără voia noastră. Dar eu sunt convins, Menip, că după felul în care vom fi în stare să ne apărăm geografia, vom fi vrednici și în istorie.

MENALC

Știu că nu faci politică, Menalc. Ești și tu un cuget liber, un „cetățean al universului”. Amintete-ți decalogul cugetătorului independent, dat de Nietzsche... 1) Să nu iubești, nici să nu urăști popoarele. 2) Să nu faci politică. 3) Să nu fii nici sărac, nici bogat. Chiar numai în aceste trei dinții porunci ale decalogului său oricine poate afla secretul fericirii. Dar vezi că nu duhul ei tot poftele împărătese în lume, și Kierkegaard adănc a cunoscut omenii ca să-și adune toată gândirea unei vieți în această concluzie amănunțită: Ceea ce e o adevărat nobil și înalt nu înrăurește masele!

Zilele ce ne-a fost dat să trăim, Menalc, ne-au prilejuit verificarea aceluia judecării. Eu unul trebuie să-ți mărturisesc că durerea ce-o încercam de-a vedea puhoiul frenetic al mulțimii revărsându-se cumplit, mi-a fost pentru un timp înăbușită de-o apăsătoare curiozitate, izvorând din dorința curată de a-mi întipări bine în minte o atât de dramatică experiență. Prin istorie nu izbuteam să lămurisc

prea mult enigma năprasnicului prezent, căci istoria mă învățase că nicicând sângele fiorosilor Donatși sau Valesieni nu se amestecase cu al Românilor... Știam că sunt și eu, ca și cel ce păreau invenția, urmașii unor ciobani curați la suflet, blânzi și evlavioși, fii unor haiduci trufași și mârșnimoși... Știam toate acestea dar în acele ceasuri am ajuns să mă jdoiesc, Menalc, de tot ce știu...

Eram doar spectator, și, crede-mă, tocmai de asta mă simțeam stârjenit, aproape rusinat, cât pe aci să mă scootese mișel: în fiecare din noi pândeste un avânt de eroism, ce vrea să fie cheltuit într'un fel sau într'altul. Adevesea i-am ghicit prezența elocutoare în omul de rând ca și în omul de văz. Dar val de cel ce spurcă izvorul! de cel ce schimbă ana vie în lăutri! de cel ce preface ingerul în jivină! Ca pe totuși florentin mi-a fost dat să cobor în infern: am văzut copil cu ochii smulși din cap, femeii cu sâni scinteați, oameni arzând ca niște torțe... Eram aceiași ca'n 1648, ca'n 1789, ca'n 1848, ca'n 1917... În Anglia, în Franța, în Rusia, peste tot... Dacă atunci ca și acum, dacă acolo ca și aici, îl luai pe oricare dintre ei de umeri și-i întrebai: Omule, fratele meu, ce-ți dorești? — el ți-ar fi pus mână în gât și ți-ar fi răspuns: Vreau să-ți ridic viața, să-mi umezesc mâinile cu sângele tău — asta vreau, DECE?

Ei nu-ți poate răspunde, și de-ți răspunde va fi un răspuns fără noimă.

El nu stie ce este Istoria! El nu stie ce este Geografia! Da'car ști n'ar ajunge niciodată la furia colectivă, la turbata sete de sânge și de avuție. El ignorează valorile morale, fatalitățile sociale, frumusețile metafizice; el cunoaște imperatiivele simțurilor, amăgirea bunurilor concrete, setea străndăviei. Dumnezeul căruia îi slujește în simplitatea sa și căruia jertfește sângele său se numeste NEANT.

M'am întrebat cu spaimă: Va pieri Creștinismul? Azi sunt mai liniștit: Creștinismul a invins!

MENIP

Despre poziția omului

(Urmare din pag. I-a)

problema stăpânirii esenței sale nu s'ar pune decât în momentul cunoașterii ei: gândirea și existența acestei realități nesuprapunându-se, succesiunea acestor două momente e de neînălțat: momentul cunoașterii de sine anticepează — teoretic, pentru că, practic, cunoașterea de sine nu e posibilă — momentul împlinirii de sine.

Dar încă odată, singurul element pe care-l posedă Omul pentru stabilirea unui sistem de coordonate în raport cu care să se auto-găsească, este postulatul biblic al asemănării sale cu divinitatea.

Ori, cum asemănarea trebuie să fie calitativă de vreme ce cantitativă e vădit că nu e, absolutul opunându-se tocmai, relativului uman, — și cum, mai departe, nimic din calitatea Dumnezeirii nu ne e cunoscut de vreme ce transcendentul e pentru intelectul uman un concept-limită, format nu în urma experienței pozitive a lui, ci prin negarea experienței imanentului — omul va căuta în zadar modelul pe care-l oglindește. Fiecare din însușirile omenesti poate fi interpretată ca provenind din însușirile evaluate ale vreunui din cele trei regnuri stăpânite, pe care oarecum le înglobează făptura umană. Unde e dar, asemănarea cu divinitatea? Concepția materialistă e lesne abordabilă, dar greu ospitalieră îndelung: esența unei făpturi nu poate fi decât una. A-și putea descoperi trei, e pentru om egal cu a nu și-o cunoaște. Ceva din inerția materiei și din desperarea obstinată a persistenței care-o caracterizează; ceva din firescul evoluției nereflectate, a organicului vegetal; ceva din tropismele obscure instinctuale ale regnului animal. Atât? Nu! Și încă...

Aspirația la seninătatea vegetală, sau la inerția gietreii... Și iarși alternanța, și aspirația, și neputința, și lipsa curajului de a și-o mărturisii și de a o curmă: minciuna.

Putința iluzionării, minciuna autosugestiei, minciuna autocreării pe plan secund, ca altceva: ca melodie, statuă, poemă.

Putința anularii valabilității universului, prin volabilizarea minciunii — condiția tragică a unei existențe, care în cazul când ar persista să rămână și constință, adică luciditate, — ar înceta să mai fie existență.